

1.7 Funzioni di ut (riepilogo)

Ut (scritto anche *uti*) può essere **avverbio** o **congiunzione**. Nel primo caso è di tipo relativo con valore modale («nel modo in cui», «come»). Nel secondo caso introduce vari tipi di subordinata, con il verbo all'indicativo o al congiuntivo. Riepiloghiamo le sue funzioni.

1. Avverbio relativo-modale: «come».

Caesar ut deus celebratus est. «Cesare fu celebrato **come** un dio».

2. Congiunzione con il verbo all'indicativo: ha valore temporale («non appena»).

Ut Caesar pervenit in Galliam, bellum inceptum est.

«**Non appena** Cesare giunse in Gallia, la guerra ebbe inizio».

3. Congiunzione con il congiuntivo:

- ha valore **finale** (proposizioni finali con *ut/ne*);
Domum redibo ut te videam.

«Tornerò a casa **per** vederti».

- ha valore **dichiarativo** (proposizioni dichiarative con *ut/ne* oppure *ut/ut non*);
Senatus statuit ut novum templum aedificaretur.

«Il senato decise **di** costruire un nuovo tempio».

Restat ut fontes capiantur.

«Rimane **che** i colpevoli siano catturati».

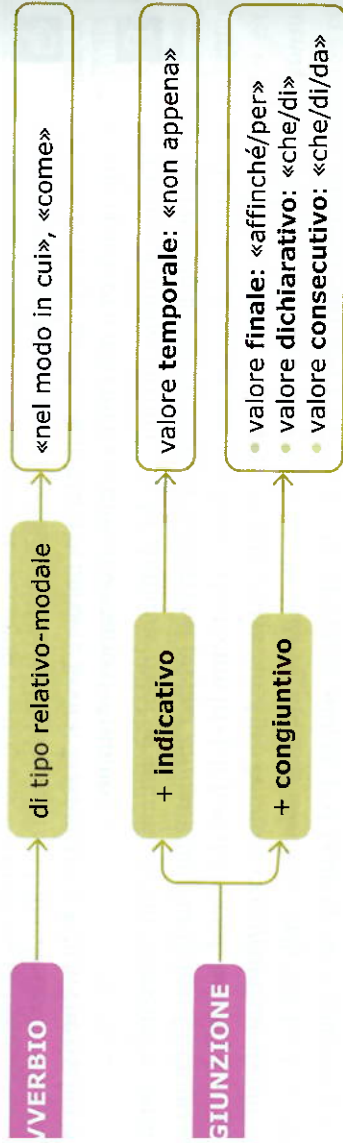
- ha valore **consecutivo** (proposizioni consecutive con *ut/ut non*).
Atticus tam liberalis est ut amicos suos semper adiuvet.

«Attico è così generoso **che** aiuta sempre gli amici».

ALPO D'OCCHIO

FUNZIONI DI UT

23 ANALIZZARE E TRADURRE Riconosci la funzione svolta da *ut* (avverbio, congiunzione temporale, finale, dichiarativa, consecutiva) e da *ne* (congiunzione finale, dichiarativa); quindi traduci le frasi d'autore.

1. *Ut semel inclinavit pugna, iam intolerabilis vis Romana erat.* (Liv.) = **congiunz. temporale**
2. *Te istic invitum non esse vehementer gaudeo et, ut illud («la precedente situazione») erat molestum, sic hoc est iucundum.* (Cic.) 3. *Semper flagitavi ut convocaremur.* (Cic.) 4. *Decrevit senatus ut de ea re cognoscerent et statuerent consules.* (Cic.) 5. *Revocari placuit C. Laelium,*

ut coram eo de pace ageretur. (Liv.) 6. *Ad hoc collegam suum Antonium Cicero perpulerat, ne contra rem publicam sentiret («provocasse sentimento»).* (Sall.) 7. *Dare debemus operam ne aut iram in pueris nutriamus aut indolem retundamus.* (Sen.) 8. *Livius Salinator ignominiam adeo aegre tulerat («aveva sopportato») ut rus migraverit et per multos annos et Urbe et omni coetu careret hominum.* (Liv.) 9. *Erant eiusmodi fere situs oppidorum ut posita in extremis lingulis promuntoriisque neque pedibus aditum haberent neque navibus.* (Ces.) 10. *Liiterras scripsi hora decima («all'ora decima», circa le sedici), statim ut tuas legeram.* (Cic.)

24 ANALIZZARE E TRADURRE

Riconosci la funzione svolta da *ut* e da *ne*; quindi traduci.

1. *A nobis moneris ut semper verum in ore atque timore mortis ad mortem cogantur.* 3. *Romani praetores creaverunt ut exercitui praeesent.* 4. *Icaro praecepit pater ut viam aut nimis sublimem aut nimis humilem caveret.* 5. *Syracusani bellum paraverunt (ut) in dicionem suam urbem Catinam redigerent.* 6. *Darëus ne vivus veniret in hostium potestatem e curru desiluit et equum arripuit.* 7. *Sapiens amicos cupit habere quam plurimos non ut beate vivat sed quod homines diligit.* 8. *Romae nocturnus terror ita ex somno trepidam repente civitatem excivit ut Capitolium atque arx moeniaque et portae plena armatorum fuerint.* (Liv.) 9. *Dumnorix perficit ut Sequani Heletiique obsides inter se dent, Sequani ne itinere Helvetios prohibeant, Helvetii ut sine iniuria transeant.* (Ces.) 10. *Eo deducta est res, ut tribuni militum consulari potestate promiscue ex patribus ac plebe crearentur.* (Liv.) 11. *Accidit casu a legatis Prusiae apud T. Quinctium Flaminium consularem Romae cenarent.* (Nep.) 12. *Ulpus Crinitus Traianus in mari Rubro classem instituit ut per eam Indiae fines vastaret.* (Eutr.) 13. *Centenius Paenula petiit a senatu ut sibi exercitus daretur.* (Liv.) 14. *Sapiens laboravit enim semper ut in se plurimum poneret.* (Sen.) 15. *Milites crebro subsistunt ut sint auxilio suis.* (Ces.) 16. *Persaepe evenit ut utilitas cum honestate certet.* (Cic.)

25 VERSIONE

Morte del tebano Pelopida

Nello scontro tra Tebe e le città della Tessaglia, uno dei due capi tebani, Pelopida, viene catturato a tradimento da Alessandro, tiranno di Fere. Liberato da Epaminonda, tenta di vendicarsi dell'oltraggio, ma muore nello scontro, che pure si risolve a favore dei Tebani.

Pelopidas conflictatus est adversa fortuna. Nam initio, sicut ostendimus, exul patria caruit. Cum Thessaliam in Thebanorum potestatem redigere voluit, putans satis se tectum esse legationis iure, quod («che», nom. neutro sing., riferito a iure) apud omnes gentes sanctum existimabatur, a tyranno Alexandro Pheraeo comprehensus est et in vincula coniectus. Hunc tamen Epaminondas recuperavit, bellum cum Alexandro gerens. Post id factum numquam Pelopidas placare potuit animum suum in illum virum, qui («che», nom. masch. sing.) eum violaverat. Itaque persuasit Thebanis ut subsidio Thessaliae venirent tyrannosque eius expellerent. Postquam et belli summa data erat eoque cum exercitu pervenerat, Pelopidas, ut conspexit hostes, non dubitavit confligere. In hoc proelio, cum Alexandrum animadvertit («scorse»), sic arsit ira ut equum in eum incitaverit: coniectu telorum hostium confossus, concidit. Atque hoc accidit, secunda victoria («mentre gli ardeva la vittoria»). Post id factum, omnes Thessaliae civitates interfectum Pelopidam coronis aureis et status aeneis honoraverunt filisque eius multum agrum donaverunt.

(da Cornelio Nepote)

Versione interattiva

Audio